

ČAST IN SLAVA JAM V BUKOVJU

Tomaž Bukovec, Jamarski klub VPB Novo mesto

Okoli jam se vedno spleta nešteto zgodb, jame v bližini urbanih naselij pa postanejo pri nas na Dolenjskem lokalna smetišča ali pa svetišča, kjer se mladi prvič podajajo v neznan svet temnega podzemlja. In tako svojevrstno svetišče je tudi Velika jama nad Trebnjem.

Južno nad Trebnjem se vzpenja 581 m visoki vrh, kjer so vasi Repče, Vrhtrbnje in Grmada. Nekoliko južneje, na robu te prej male planote kot vrha, je še Gorenji vrh, odkoder je izjemen pogled na Globodolsko polje, eno izmed nenavadnih kraških dolin, ki leži v smeri sever - jug (običajno doline leže v smeri vzhod - zahod), pa tudi na Dobrniško dolino, kjer nekaj metrov pod zemljo teče voda, ki jo (v redkih dnevih, ko privre na dan) domačini imenujejo Žibrščica. Ko tako potujemo okoli Vrhtrbnjega, povejmo še, da je ta hrib tudi na severu omejen s kraško Temeniško dolino. Pobočje nad Trebnjem se imenuje Trebanjsko Bukovje, kjer po podrobnem pregledu lahko najdete kar nekaj podzemskih jam. Trebanjci sicer poznajo predvsem Veliko in Malo jamo, slišali so tudi za Pernico, potem pa se njihovo vedenje o jamah ustavi. Če gledamo iz Trebnjega proti Vrhtrbnjemu, je na desni pod dominantnim hribom Kunkelnom (tik pod Grmado) manjše, petnajst metrov globoko brezno. Nekdaj je bilo prav tako brezno tudi na Repčah (danes je zazidano), več pa je tudi manjših udorov in jam, pa tudi polšin, vendar nikjer ni mogoče prodreti globlje v nedra Bukovja.

Jama, skozi katero vodi pot v Dobrnič

V uvodu sem dejal, da je Velika jama nad Trebnjem svetišče Trebanjcev. To je preprosta, slabih dvesto metrov dolga jama z večjo dvorano na koncu. Kapniško bogastvo je v njej že v veliki meri stolčeno. Vendar, kakor otroci odraščajo, tako slej kot prej zaidejo v to jamo. Tako so delali naši očetje, tako smo delali mi in tako delajo naši otroci. Za raziskovanje je kot najbolj zanimiva seveda Velika jama, ki mladega raziskovalca sprva straši le s svojo temo; tako so obiskovalci v njej kar pogosti. Skoraj ni domačina, ki ne bi imel na ti dve jami lepih spominov. To je bil kraj mnogih izletov, kjer si imel vedno mir pred starši, tam se je peklo vse, od ukradenih kur naprej, marsikdo je prvič poskusil cigareto, morda alkohol, v Veliki jami in okoli nje je bilo "ukradenih" nešteto prvih poljubov.

Pripovedke o obeh jamah so kaj zanimive. Po eni od njih, je rov Velike jame vodil vse do Dobrnica in brez večjih težav bi našli Trebanjca, ki bi vam za sveto zatrdil, da je skozi ta rov jahal tudi njegov oče. Po drugi zgodbi naj bi bil rov nekaj deset metrov (gledano navzgor) desno od Velike jame, vsekakor pa je bila jama (po pripovedovanjih), mnogo daljša. Na koncu te jame je namreč večji podor, ki bi morda obetal nadaljevanje. Vendar kaj, ko bi za odkop vsega materiala potrebovali najmanj rovokopač in ne le male lopate. Se pa ta podor stalno odkopava! Vedno znova, kot sem dejal, generacija za generacijo, poskuša odpreti bližnjico do Dobrnica, pa nič. Še največjo spremembo v Veliki jami je uspelo povzročiti skupini mladih, ki je v sedemdesetih letih odkrila manjšo jamo desno od vhoda. Mladi navdušenci (Rado Ogrin, Edo Pungartnik, Stane Žnidaršič in še nekateri) so svoje odkritje skrbno varovali in po nekaj dneh uspeli razbiti odprtino. Vendar - bližnjice v Veliko jamo jim ni uspelo narediti, saj je bila smreka, posebej posekana za spust vanjo, prekratka. Tako jim je ostal prvotni

vhod, jama pa je na ta način dobila lepo veliko okno v stropu na koncu.

Po drugih pripovedovanjih je bila nekoč nekaj metrov od vhoda proti notranjosti jame tudi manjša odprtina v tleh. In če si tjakaj vrgel kamen, je letel, letel in še enkrat letel, se dvakrat odbil od stene in potem je reklo: štr - bunk. Zgodbe so vedno lepe, mar ne?

Planinsko društvo Tesnila vsako leto organizira ob krajevnem prazniku sredi maja pohod na Vrhtrbnje. Ena izmed kontrolnih točk je tudi pri Veliki jami. Prva leta smo jamo razsvetlili jamarji, zadnja leta pa jo osvetlijo s pomočjo električnega agregata. Posnetek otrok je še iz "karbidnih" časov.

Hubert Pehani - najbolj znan trebanjski jamar

Pa se zopet vrnimo v nekoliko resnejše vode. Velika jama ima katastrsko številko 104, kar pomeni, da je to 104. registrirana jama v Sloveniji, kar je gotovo lepa številka, če pomislimo, da je v Sloveniji registrirano že več kot 6000 jam. Prvi dokumentirani obisk je bil opravljen 8. avgusta 1927. Pod trebanjski zapisnik se je podpisal kar domačin, Hubert Pehani, rojen 1. novembra 1900 v Trebnjem, ki je še kot študent in tudi kasneje sodeloval z Društvom za raziskavo jam iz Ljubljane. Velika jama je bila verjetno ena izmed njegovih prvih jam, če pomislimo, da je do leta 1925 študiral v Ljubljani in na Dunaju naravoslovje, nato pa je v Ljubljani, Zagrebu in Gradcu študiral še medicino in promoviral leta 1936. Za jamoslovje ga je navdušil Albin Seliškar, s katerim sta se srečala na Dunaju in je kasneje postal njegov zvesti sodelavec pri preučevanju neotenije pri amfibijah, predvsem pri človeški ribici.

Sicer je bil Hubert Pehani starejši v Trebnjem osnovnošolski učitelj, podpis H. Pehani na zapisniku pa je gotovo podpis Huberta mlajšega, še posebej, ker je

v zapisniku naštetu kar sedem vrst jamskih živali. Leta 1936 je jamo obiskal tudi znani jamski biolog Egon Pretnar (gotovo ga je za jamo navdušil Pehani), ki je jamo pregledal predvsem biološko in nastavlil osem kozarcev z vabo, ki sta jih skupaj s Francijem Barom (znani jamski fotograf) pobrala 7. junija 1936.

Načrt jame je nastal šele 1. maja 1950. Takrat da so M. Richter, Deu in Dušan Novak zaradi pomanjkanja časa narisali le skico, na ekskurziji 3. maja pa je pet udeležencev izdelalo načrt jame, ki ga je kasneje zrisal M. Richter. Jamarska nedoslednost pa je jamo kar nekajkrat preimenovala. Pehani je zapisal Velika jama pri Trebnjem, Pretnar Velika jama nad trebanjskim gradom, merilna skupina pa Velika jama v Bukovju.

Ozek rov varuje jamske bisere

Mala jama se odpira v pobočju nekaj sto metrov levo do Velike jame, njen spodmol je manjši (od tod tudi ime), je pa gotovo mnogo zanimivejša in od raziskovalca zahteva že nekoliko več poguma. V bistvu je to ozek rov, ki po ovinku tik za vhodom ves čas teče proti severovzhodu. To ni več jama za jamarske gospode, ki se na raziskovanje odpravijo v "supergah" in morda z baklo, ampak zahteva že resnejši pristop - vsaj baterijo, pa tudi hlačam gotovo ne bo prizaneseno. V rovu je namreč več ožin in hočeš nočeš se moraš spraviti na kolena, včasih celo na trebuh in se plaziti naprej. Toda ravno ta zahtevnost (ki vsekakor ni nič posebnega) je Malo jamo ohranila v veliko večji meri kot Veliko. Na koncu rova boste našli izjemno zanimive ponvice, v pasaži tik pred koncem pa boste morda zaslutili tudi kapniške zavese. Morda tudi napor plazenja po blatnih tleh obiskovalca prepriča, da konec koncev vendarle ni pametno odbiti kapnika s konca jame za spomin (ki se tako ali tako še pred dolino odvrže), po drugi strani pa ima jama pač malo obiskovalcev. Prvi (uradni) pristopnik 21. maja 1936 sicer ni podpisan na zapisniku, lahko pa po njegovi pisavi takoj ugotovimo, da je bil to biolog Egon Pretnar. Jama je tako dobila številko 394, v zapisniku ne omenja nobenih živali, ampak le lepo zakapanost in ponvice z vodo na koncu jame, čeprav kasneje v zapisniku 7. junija (skupaj z Barom) omenja, da je nastavlil vabe. Ekskurzija, ki so jo 3. maja 1950 opravili člani DZRJ v Veliko jamo, pa je izdelala tudi načrt Male jame.

Marsikdo se sprašuje, kako sta ti dve jami sploh nastali. Zopet lahko posežemo po zgodbah o trebanjskem morju, o izvirih v Bukovju in še o marsičem. Geologi omenjajo kot verjeten razlog nastanka to, da sta obe jami nastali v razpoki med plastmi srednjetriadnega apnenca.

Sova v Pernici

Z obema jamama je tesno povezana Pernica, ki je dobrih 100 metrov od Male jame proti vzhodu. Njena katastrska številka je 799. Mulci smo jo poznali predvsem po sovi, ki se je skrivala v njenih skalovjih. Jama so registrirali člani DZRJ 1. maja 1950; pripovedujejo, da je to preprost udor, širok pet krat pet metrov in tudi globok pet metrov. Na dnu z mahom poraščenih skal so takrat odkrili tudi manjšo luknjo in po padanju kamenja ugotovili, da mora biti zelo globoka in imeti strme stene. Danes tega nadaljevanja ni več oz. je zasuto, zanimivo pa bi bilo zatrep odkopati in poskušati prodreti naprej v globine Trebanjskega Bukovja.

Z ekskurzije 1. maja 1950 izhaja tudi zapisnik o Breznu v kleti v Repčah. Le-to naj bi bilo v hiši številka 17, kjer se po domače pravi pri Slaku. Brezno

lahko vidite le še na skici, ker naj bi lastnik kleti (po lastnem zatrjevanju) vhod v brezno zabetoniral, kar je po eni strani malo verjetno - vendar se nikoli ne ve, kdaj lahko domača jama, za katero le malokdo ve, prav pride.

Zadnja registrirana jama s tega območja izvira od 8. decembra 1984, ko je brezno pokazal Marjan Slak iz Mokronoga, ki je svojo mladost preživel v trebanjskem gradu, zato je poznal Bukovje dobesedno do zadnjega drevesa. Vhod v jamo se odpira v gruči skalovja, dobrih dvesto metrov pod Kunkelnom. Vhod je sprva rahlo poševen in vodi do brezna, tako da brez potrebne opreme nikakor ne priporočamo raziskovanja. Jama je v bistvu le preprosta razpoka, globoka 18 metrov in široka 2,8 metra, obrnjena v smeri sever - jug.

In ostale jame? Nad Veliko jamo je manjše brezenca, globoko slaba dva metra, ki niti ne zasluži imena jama, nekoliko obetavnejši pa je spodmol, 50 metrov od Velike jame proti vasi Vrhtrebnje, ki je dolg dobrih osem metrov in se nadaljuje. Potrebno bo očistiti rob in prodreti naprej. Trebanjsko Bukovje ima nekaj jam, ki so bogate po svoji zgodovini. Morda bodo nadobudni jamarji v Bukovju odkrili še kako jamo (predvsem zahodneje), vendar časti in slave Velike in Male jame ne bo doživela nobena!